

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

Feltham Mindelbogen.

1921.

VERDENSKRIGEN 1914-18

4°

0586

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019373704

ÆLTHAÐ

MINNDEBOGEN

H.A.G. 1970

FELTHAM MINDEBOGEN

621. 3369
UDGIVET AF »FELTHAM-FORENINGEN«

MDCCCCXXI

Sønderreven er nu Pigtraadsnettet,
hist om Felthamlejrens røde Mure,
der paa langs og kryds og tværs var flettet
om de sønderjydske Løvers Bure.

Født som Fanger var vi, ret forstaaet,
hos en verdensmægtig Røverridder,
der har høstet nu som han har saaet,
i sin Grav for andre — selv han sidder.

Som haabet har og troet og bedet,
blev da Feltham ikke til et Fængsel;
til vor Frihed det blev Hvilestedet,
hvor vi tit fandt Trøst trods Hjemadlængsel.

Blandede er vore Feltham-Minder,
hvorom Mindebogen vil erindre.
Bed at se i den med Tak vi finder,
hvad os trange Aar har kunnet lindre.

Mangt og meget kunde derom skrives,
smaat og stort, om Præst og Degn og Kirke,
Sammenhold (skønt nogle vilde lives),
Sang og Leg og andet nyttigt Virke.

Kaffeselskab i de smaa Kabiner,
Gudmors Breve, Post og store Kommer —,
Fodboldspil og Vender, Høns, Kaniner,
muntert her i vor Erindring kommer.

Plads til Møder, stille Andagtsstunder,
fandt vi i Y. M. C. A.-Barakken.
Maa vi frie nu, for Frelsens Under,
forhen fangne, ikke glemme Tappen.

NAAR Forfatteren til dette Billedværk, min tro Ven og Medarbejder fra Feltham AUG. R. har anmodet mig om at skrive nogle indledende Ord dertil, gør jeg det med saa megen større Glæde som det drejer sig om de Mennesker, jeg kristeligt og nationalt er bleven saa inderlig sammenvokset med gennem Krigsaarene, nemlig vore Sønderjyder. Og af en Grund til gør jeg det saa gerne, nemlig fordi vore fælles Oplevelser ere knyttede saa nøje til det Folk, som jeg næst mit eget anser for det største i Verden: det engelske. Jeg regner selvfølgelig ikke her med verdslig politisk Magt, og endnu mindre med det, der udadtil repræsenterer en saadan Magt: Hær og Flaade. Nej det, der for mig er af saa afgjort Betydning er det engelske Folks Karakterejendommelighed, der dybest set bunder i den gamle Kristentro. Naar jeg derfor nu tænker tilbage paa disse saa mærkelige Aar, da kan jeg ikke lade være med at mindes hvad nogle af Englands største Kristne sagde til mig ved et vigtigt Møde: Af hele vort Hjerte byde vi velkommen iblandt os hver en levende Kristen ude fra den store Verden, forudsat at han har samme Maal

som os: at hjælpe hinanden til større Lydighed mod Gud.

Naar vi tager Hensyn til at England førte en Kamp paa Liv og Død med en tilsyneladende jævnbyrdig Modstander forstaar man vist bedre at værdsætte de ledende Mænds Udtalelser under de talrige Luftangreb paa de engelske Byer: »Vi maa være os vort Ansvar bevidst overfor Gud, vi skal ikke gengælde paa samme Maade ved at kaste Bomber ned over vore Fjenders Byer og dræbe uskyldige Kvinder og Børn«. (Det var jo først længe efter at hele det britiske Folk krævede af Regeringen, at Gengældelse maatte til, fordi det var det eneste, som Fjenden vilde respektere).

Et Folk, som har stærke Følelser over de svage, overfor Kvinder og Børn, saaledes som det engelske, maatte ganske naturligt stræbe efter at behandle deres Krigsfanger som Mennesker og især gøre alt for at disse Krigsfanger kunde modtage noget af den Velsignelse, som strømmer fra det gamle Evangelium. I intet andet Land tror jeg vilde jeg som neutral kunde have haft en saadan Frihed til at virke for Guds Riges Sag blandt Danmarks Hjertebørn: Sønderjyderne.

Derfor skal vi aldrig glemme det ridderlige Folk med Gentleman-Sindet, der gav os Lov til at samles i den Lejr, der i Danmarks og Sønderjyllands Historie aldrig vil blive glemt. Dens Navn: »Den hvide Lejr« i Feltham var som ét stort Lyspunkt i Mørket, og Mindet om den vil længe leve iblandt os. Det blev som vort Hjem i disse mange trange Aar, her samledes vi til Gudstjeneste og Andagt, til Bøn og til Sang. Her lød de 4-stemmige Sange baade til Herrens og til Danmarks Pris. Her øvedes Haandens og Aandens Gerning, medens Legemet blev holdt i Spænsthed gennem stadig Sport! Og saa havde vi den prægtige Kommandant, Oberst JONSSON, Major TYER og Lieutenant JONES og alle disse mange Eng-

lændere, der aabnede deres forstaaelsesfulde Hjerter for Sønderjydens Nød som for alle de andre undertrykte Nationer. Og saa havde vi »Lejrens Kvinde«, den eneste, der har betraadt »den store Sal, hvor de 70 Julegæs blev spist«, denne »Lejrens Kvinde« spillede Orglet i Kirken om Søndagen for lange Tider. Saa stemme vi da i en Takkesang til Gud, fordi Han gav os Feltham, der fik saa stor Betydning for saa mange af vore Sønderjyder baade til Sjæl og Legeme. Med frejdigt Mod og rank Ryg er Gud ske Lov mange vendt hjem for at tage op den store Gerning, der har ligget og ventet paa dem i deres Land, som nu atter er

DANMARK

A. Th.

HJEMME IGEN!

DET er længe siden, at vi skrev 1914. Ikke anede nogen dengang, at vi skulde komme til at skrive 1919, næsten 1920, inden Krigen fik Ende og vi fik vore fangne Venner og Landsmænd hjem.

I Felthammere! Alle kender I Tipperary-Melodien, og mange af Jer kender den Sang, som af AHRENT OTTERSTRØM blev skrevet til Omkvædet af den og lagt Jer paa Læben, og som blev sendt over til Jer:

Der er langt hjem til Sønderjylland,
der er lang Vej at gaa,
gennem fremmede Herrers Lande,
over Bølgerne de blaa.
Men Tankerne flyver,
for dem er der kort
til vor Hjemstavn hist i Sønderjylland,
det Land, som er vort.

Der er langt hjem til Sønderjylland,
der hvor Minderne bo,
hvor vor fribaarne Slægt har hjemme
med vort Haab og med vor Tro.

Mens Lærkerne kvidrer
derhjemme paa Vang,
saa vil her vi i det fjerne synge
vort Hjemland en Sang.

Der er langt hjem til Sønderjylland,
men vi kommer engang,
vi har før lært den Kunst at vente,
korte Tiden med en Sang.
Vi kommer, ja, vi kommer,
saa snart som vi kan.
Ja, og maaske kommer vi med Sommer
for vort Folk, vort Land.

Hvert Foraar, naar Lærkerne kvidrede paany, tænkte
vi: kommer I nu?

Men I kom ikke. I gik derovre og smaasang:

Vi kommer, ja, vi kommer,
saa snart som vi kan.

Og med bedende Hjerte føjede I til:

Ja, og maaske kommer vi med Sommer
for vort Folk, vort Land.

Aarene gik, baade lange og trange og mange.
Omsider gryede Frihedens Dag.

En tidlig Vaardag i 1919 kom de første herhjem.
De kom fra England, fra Feltham, med »Det For-
enede Dampskibsselskab«s Skib »Primula«.

Primula er Navnet paa en *Foraarsblomst* (Kodrive-
ren). Ordret betyder Primula: *allerførst*. Og det var
jo de allerførste*), som kom. Og det var *Foraaret*,
der kom; Vinternatten »var nu omme«!

Den ene store Damper fulgte den anden. England
skibede ud, Frankrig med, Danmark tog imod, først
Hovedstaden, senere hele Danmarks Land. »Det For-
enede«s, »Østasiatisk Kompagni«s og vor Marines
Skibe kappedes om at være gode ved Jer! Mærkede
I ikke, hvor glade vi var for Jer! Jo, I gjorde.
Danmark laa i Jer Favn. Og I laa i Danmarks — og
dér skal I blive! nu og alle Dage!

— — —

*) Fraregnet en halv Snes Civilfanger fra England, der uanmeldt var kom-
men et Par Uger i Forvejen og som paa Grund af det uanede blev
modtaget alt andet end festligt, og fraregnet de Smaaflække, der i
Sommeren og Efteraaret 1918 ved egne og Pastor N. A. Jensens Hjælp
selv arbejdede sig hjem ad farlige Veje. Disse sønderjydske Krigsfanger
bør der ved anden Lejlighed skrives om; men dette bør de helst
selv gøre.

Alle de af Jer, hvis Hjemrejse gik over Dan-
marks Hovedstad, vil mindes Københavns dejlige
Raadhus. De første af Jer, Primula'erne, har særlig
Grund til at mindes dette, thi heri holdtes jo Kø-
benhavns Kommunes Modtagelsesfest for Jer. Ved
den Lejlighed faldt det i min lykkelige Lod at byde
Jer det første Velkommen. Mine Tanker og Ord
gjaldt og gælder dog ikke blot de første, men
derimod Jer alle, altsaa ogsaa alle dem, der kom
med senere Transporter. Og da jeg nu venligt er
bleven opfordret til at skrive et Indledningsstykke
til Feltham-Heftet, beder jeg om Lov til at maatte
optrykke de Ord, jeg, i tilmaalte Minutter, udtalte
ved de første Felthammeres Hjemkomst:

Mine Damer og Herrer!

Sønderjydske Brødre!

I Glæden over den Genforening, der venter os og som vi
har set frem imod i lange, lange Aar, — er der noget, vi ikke
kan glemme: Vi kan ikke glemme de 6000 af vore Brødre, der
blev derude og som *faldt* for en Sag, der ikke var deres.

Først gennemgaa rædselsfulde Lidelser og maaske tilsidst en
rædselsfuld Død — det var de Ofre, de bragte for at være tro
imod deres Hjemstavn.

De bragte Ofre. Ja, de var selv Offerlam, selv Ofrene.
Vi vil mindes dem til sene Tider i den dybeste Vemod.

* * *

Men ikke alle gik til Grunde i Krigshelvedet.
En Del kom hjem igen.

Og en anden Del var saa lykkelige at blive taget til Fange.
Det er Jer, Sønderjyder, som her er. Og I var saa lykkelige
at komme i Fangenskab hos *Venner*, hos et Folk, som havde
Forstaaelse af Jer haarde Lod, og som højsindet gjorde, hvad
de kunde, for at mildne Jer Kaar. De samlede Jer i særlig
Lejr, i Feltham, og var saa gode imod Jer, som Forholdene
kunde tillade. Af Krigsfangenskab at være har Jert sikkert været
enestaaende i Verdenshistorien. *Vi her* er i vort Hjerte Engelsk-
mændene dybt taknemmelige, fordi de lettede vore Brødre Fan-
genskabets Tryk. Og jeg er vis paa at have den højtærede For-
samlings fulde Tilslutning, naar jeg udtaler vi Danskes varme,
inderlige Tak overfor den Britiske Nation for den Behand-
ling, vore Folk har faaet.

En af de Ting, som Engelskmændene gjorde overfor vore
Landsmænd, var, at de tillod en dansk Præst at tage Bolig
imellem dem og virke iblandt dem. Den Mand, som saa rede-
bon tog denne Opgave op straks, da han stilledes overfor den,
og som i over 4 Aar har været Sønderjydernes trofaste Ven
derovre og som har arbejdet for dem ved Dag og ved Nat,
og som har været det lykkelige Mellemlid mellem dem og de
engelske Myndigheder — Pastor TROENSEGAARD-HANSEN — ham
er de forhenværende Krigsfanger, og vi med dem, saare taknem-
lige for hans Indsats. Og vi hilser ham velkommen hertil
sammen med »Primula«s hele, store, dyre Last.

Sønderjydske Brødre!

Nu er I hjemme. Og vi byder Jer alle saa hjerteligt velkom-
men. Vi har da ogsaa den Tro, at I snart rigtigt vil *føle* Jer
hjemme.

Men naar I saa har gaaet her nogle Dage, nogle Uger, eller
Maaneder maaske, saa kommer der en Dag, da I drager ind i
Jert snævrere Hjemland, ind til Far og Mor, Søster og lille
Bror, eller til Hustru og Børn — og da er I først egentlig *rigtigt*
hjemme. Da bliver Hjemkomstglæden til stor og stille Højtid.
Da oplever I maaske den største Time i Jert Liv. Da bøjer I
Jere Knæ og takker for, at det dog gik, som det gik.

* * *

Og saa bagefter! I de Dage, der følger! Ja, det bliver Arbej-
dets Dage. Da retter I Ryggen og spytter i Næverne. For I
veed, at nu er det *Jer*, der skal bære Sønderjylland. Vi sang nys:

»Derpaa maa I Unge svare,
det til Eder staar,
om af Røret sig skal klare
Dag med Krans om Haar«.

Alt det, der er forsømt i Krigens lange Aar, det skal I nu
bøde paa. Ogsaa det Arbejde, de Faldne skulde have gjort, skal
I være med at gøre. I skal bygge Sønderjylland op! Og I skal
bringe Sønderjylland til at være eet med det gamle Moderland.

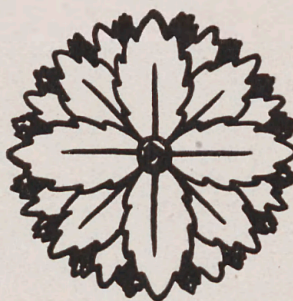
Og nu vil vi ønske Jer, at I — hver en af Jer — efter den
store Ufred maa faa et langt og *lykkeligt* Fredens Liv i Jer
Hjemstavn, i Sønderjylland. Og i det Ønske vil vi her samle
os i et Leve for vore sønderjydske Brødre. *De leve!*

Til hver af de mange Modtagelsesfester for de hjemvendende sønderjydske Krigsfanger har der været knyttet en Takkegudstjeneste i en af den paagældende Bys Hovedkirker. Hvad kunde være naturligere!

Ejendommeligt ved disse Gudstjenester har det været, at Salmen »Den signede Dag med Fryd vi ser« er blevet sunget vist ved næsten dem alle. Og ejendommeligt har det været, at naar der naaedes

til sidste Vers, der jo begynder »Saa rejse vi til vort Fædreland«, da kunde man adskillige Steder blive Vidne til, at alle i det fuldsatte Kirkehus *rejste sig*. Det var, som om noget i Sjælene fandt Udløsning dér, Bevidstheden om, hvor det bar hen, hvad det gjaldt. Vi var samlet om en Rejse til Fædrelandet. Hvilket? Det jordiske, det himmelske? — Dem begge, vel sagtens. — Og saa var det som: Halleluja, Tak!

N. H. Rasmussen.

LIDT AF LEJRENS HISTORIE

NAAR man kører med Toget fra London til Windsor, saa passerer man omtrent midtvejs mellem London og Windsor Feltham. Lige efter at man har passeret Stationen, faar man Øje paa det Billede, som Omslaget viser. Dét er det gamle »Borstal Institution«, en Opdragelses-Anstalt, der i over tre Aar skulde blive et Hjem for de sønderjydske Krigsfanger i England.

Men inden jeg gaar over til at fortælle lidt om Lejrens Historie, maa jeg først dvæle lidt ved dens Forhistorie.

Da der i Efteraaret 1914 ogsaa kom Sønderjyder som Krigsfanger til England, blev Pastor TROENSEGAARD-HANSEN*) fra Danmark opfordret til at op søge disse Sønderjyder i de forskellige Fangelejr, holde Gudstjeneste for dem paa deres Modersmaal og om muligt faa dem samlet i en Fangelejr for dem selv. Det var en stor Opgave ved Siden af Præstegerningen i Newcastle, men Pastor T.H. overtog den

*) der var Sømandspræst i Newcastle.

med Glæde, da den havde hele hans Interesse og Kærlighed. Han skyede ikke de lange, besværlige Rejser baade ved Nat og ved Dag, der førte ham fra Nord til Syd, fra Øst til Vest-England, fra Skotland til Irland og Isle of Man; ligesaa lidt som de Genvordigheder, han meget ofte var udsat for i Fangelejerne, hvor han tit maatte beskyttes af Englænderne for Overlast fra tyske Krigsfangers Side. Det regnede han for intet. Naar han kunde faa fat paa nogle Sønderjyder for at opmuntre dem, forkynde Guds Ord for dem og synge vore egne, dejlige Salmer og Sange sammen med dem, da var det ham den bedste Løn for sit Slid. Saa tog han gerne Natten til Hjælp for at udføre det Arbejde, der ophobedes til ham hjemme.

Saadan virkede han i hele England, indtil det lykkedes ham, i Foraaret 1916, at faa alle dem, han havde fundet, samlet i Lejren ved Feltham.

Det var den 6. April 1916, da de første Krigsfanger, deriblandt 4 Sønderjyder, holdt deres Indtog i Feltham Lejren. Med korte Mellemrum kom der flere til, saa

der hurtig dannede sig et Samfund paa omkring 75 Medlemmer. (Deraf var 40 Civil internerede, Civile, som dog i Vinterens Løb blev forøgede paa Parole). Vi holdt sammen, samledes til Fællessang og Samtale, vi frydede os over at kunne bruge vort Modersmaal og synge vore danske Sange.

Først i Maj lykkedes det Pastor T. H., efter at have overvunden nogle Vanskeligheder, at faa overdraget det Hverv som Sjælesørger for det sønderjydske Samfund i Feltham.

Det var en stor Dag i Lejren, da Menigheden for første Gang samledes i vor lille Lejrkirke for i fremmed Land at høre Guds Ord forkyndt paa vort danske Modersmaal. At holde Gudstjeneste paa hjemlig Vis var jo at bringe et Stykke af Fædrelandet med ind i Lejren.

Men var Dagen stor for Menigheden, saa var den det ogsaa for vor kære Præst, der nu stod ved sine Ønskers Maal, det Maal, han havde arbejdet og stridt og døjet meget for i over 1½ Aar. Ganske vist blev Arbejdet ikke lettere for ham; nu maatte han hver anden Uge gøre den lange Rejse fra Newcastle til Feltham, som tog ham mindst 3 Dage, naar han tog Nætterne til Hjælp.

Med ham var det altid, som kom der et Pust derudefra, fra Friheden, en Hilsen derhjemmefra. Derfor blev ogsaa hans Komme imødeset med stor Længsel. Men hvor var det stemningsfuldt og friskt i al den daglige Ensformighed at have en Onsdag, hvor man kunde samles i Kirken om Guds Ord og vore dejlige Salmer.

Med stor Spænding imødesaas ogsaa det Møde, vor Præst holdt om Eftermiddagen, hvor blandt andet de Navne af fangne Sønderjyder blev oplæst, som Præsten havde fundet iblandt de Tusinder, ja Hundrede Tusinder af Fanger, som efterhaanden fyldte Pfv. Informations Bureaus Lister. Her blev det saa bestemt, hvem der skulde sendes Bud efter.

Foraaret 1917 blev i mere end én Henseende af stor Betydning for Lejren. De Fanger, der i Vinterens Løb var bleven sendt Bud efter, begyndte at strømme ind, endogsaa fra Frankrig, fra Arbejdskompanier blev de sendt over. Derved fik Samfundet en betydelig Forøgelse, som stadig voksede og som havde den største Indflydelse paa vort Samfundsliv. Derved kom der flere Kræfter til Lejren, som kunde tages i Brug i Samfundets Interesse. Medlemsantallet

var nu ogsaa bleven saa stort, at man kunde tænke paa Opgaver, der var umulig for det lille Samfund vi var i Begyndelsen. Et Sangkor og en Teaterforening blev oprettet til Adspredelse for Samfundet, Gymnastik og Idræt florerede. Dertil blev der givet Undervisning i de forskelligste Fag.

Men den Begivenhed, der fik den største Betydning for vort Samfundsliv, det var dog da Pastor T. H. 1. Maj 1917 opgav sin Stilling som Sømandspræst i Newcastle og rejste ned til Richmond, for helt at vie sig til Arbejdet i Lejren.

Nu blev der Søndag i Lejren, rigtig hjemmelig Søndag, med Gudstjeneste om Morgen. Guds Ord og Salmesangen bringer Søndagsfred selv til de mest længselsfulde Hjerter.

Men det var ogsaa altid noget af en Fest at have vor Præst iblandt os hele Dagen igennem, at samles med ham til Mødet om Eftermiddagen og tilsidst spise til Aften sammen med ham. Præsten var Gæst paa Omgang i de forskellige »Familier«.

Foruden Søndagen afholdt vor Præst Møde i Lejren 2 Gange om Ugen, med Foredrag og Andagt. Dertil sang vi saa vore Folke- og Nationalsange. Disse

Møder var præget af den religiøse nationale Aand, der var det bærende i vort Samfundsliv.

Men Præsten var ikke blot Præst, ikke blot Sjælesørger i Lejren, eller rettere han var det i Ordets videste Forstand. Han levede Livet med i Lejren, delte dens Sorger og Glæder. Han sørgede med alle de Midler, der stod til hans Raadighed, og det var ikke faa, og gennem den store Indflydelse, han efterhaanden fik paa de engelske Autoriteter for at skaffe os saa mange Lettelser som mulig. Han undsaa sig end ikke at være Bydreng for os i London og købe smaa og store Ting og slæbe dem den 2 eng. Mil lange Vej fra Stationen til Lejren. Hvor tit har jeg ikke beundret ham, naar han saaledes kom, belæsset med en Uendelighed af smaa og store Pakker.

Ved at være Gæst hos hver enkelt af os søgte han at komme i nærmere Berørelse med de enkelte og faa Indflydelse paa dem, som det ellers ikke var muligt at vinde. Og derved fik han en Betydning for Lejren, der er vanskelig at maale.

Alt, hvad der foregik i Lejren, omfattede han med den største Interesse og var altid parat til at understøtte nye Foretagender og hjælpe til med Raad

og Daad og Pengemidler. Han sørgede for Gymnastiksko og Fodbold; Skole, Bibliothek, Teater og Sangkor, alt interesserede ham i lige høj Grad.

Julen er Hjemmets Fest. Derfor var Julen ogsaa mere trist i Fangelejrene end nogen anden Fest, fordi man savnede Hjemmet og de Kære allermest i denne Tid. Minderne og Længsel trængte stærkere ind paa hver enkelt. Derfor gjaldt det om, ogsaa i Feltham at samle alle om Guds Ord og Guds Gaver ved Julebordet.

Længe før Julen var vor Præst i Gang med at gøre Forberedelser og Indkøb til Festen. Han arbejdede utrættelig for at faa det mest mulige ud af den. Staadig kom han med nye Idéer til at gøre det saa hjemmeligt og hyggeligt som mulig. Lejrens store Sal blev pyntet med Grønt, Transparenter og Flag, et kæmpemæssigt Juletræ med Hundrede af røde og hvide Lys knejsede i Hjørnet. Gæssene kom — rigtige Julegæs — og de maatte plukkes, tilberedes o. s. v. Alle disse Forberedelser bragte snart Julestemning til Lejren; der var Sang og Glæde overalt. Sangforeningen sang Julesalmer.

Saa kom Festen. Om Eftermiddagen samledes vi

fuldtallig i Kirken. Det gamle men evigunge Juleevangelium, vore prægtige Julesalmer vakte Tusinder af Minder, Minder fra Hjemmet og fra Barndommen. Kønt vidste vor Præst at tolke Fredensevangeliet for os og med en Hjertelighed og Inderlighed at tale til hver enkelte af os, der ikke kunde undlade at gøre sin Virkning paa de i Forvejen modtagelige Sjæle.

Jeg tror mange af os gik hjem denne Aften med Fred i Hjertet ved trygt at lægge vore Kæres og vort Lands Skæbne i vor Herres kærlige Faderhaand.

Derpaa forsamledes vi om Juletræet, der var dækket paa det festligste, gladere og lysere end man under disse Forhold skulde have tænkt sig det. Under Festen blev der til alle uddelt Smaafortællinger, som var købt og pakket af den Kvinde, det var den eneste vi kom i Berøring med, der var Lejrens gode Genius, der usynlig stod bag ved det Hele og kastede sin Glans over vor Tilværelse. Lad mig kalde hende ved det Navn som Pastor T. H. selv gav hende: »*Lejrens Kvinde*«. Selv om vi sjældent saa hende, saa vidste vi jo dog, at hun med samme Interesse og samme Kærlighed fulgte Lejrens Skæbne og dens Liv. Hun følte sig lige saa fuldt knyttet til Samfundet i Lejren

som vor Præst, hun tog lige saa fuldt Del i dets Sorger og Glæder og hun har med en udtømmelig Taalmodighed baaret de Byrder, der fulgte med at være vor Præsts Hustru. Det var hende en Glæde selv at gøre et Arbejde til Fordel for Lejrens Beboere.

Hun var aldrig gladere end naar hun ved Højtidene fik Tilladelse til at deltage i Gudstjenesten og spille Orgel for os. Det gjorde Gudstjenesten dobbelt festlig ogsaa for os at have Fruen iblandt os, og Salmesangen var dobbelt smuk med den dejlige Ledsagelse.

Vi mindes ogsaa allesammen det stemningsfulde Øjeblik, da Fruen ved Afskedsfesten i Lejren overgav Felthamforeningen det smukke store Dannebrog. Ja sandelig, vi havde i Fru Pastor Troensegaard-Hansen den bedste Veninde, og hendes Minde vil leve i Felthammerens Hjerte.

Midt i Glæden over den afsluttede Vaabenstilstand og den Forventning, hvormed vi i Lejren imødesaa Begivenhedernes Gang og ventede paa at blive sendt hjem, blev Samfundet ramt af en dyb Sorg. Tre af vore Venner maatte vi kort efter hinanden bære over paa vor lille Kirkegaard bag ved Kirken (en fjerde kom senere til). Der hviler de Side om Side i en fælles

Grav. Disse fire vil vi ikke glemme, naar vi mindes Feltham og vort Samliv derovre, og jeg haaber, at Gravene snart vil faa det Mindesmærke, der vil bevare dem fra Udslettelsen.

Det var i Juledagene 1918 at Pastor T. H. fik den Idé at sende en Henvendelse til den engelske og den danske Regering om at blive sendt til Danmark for at deltage i den kommende Afstemning, som vi dengang troede var nær forestaaende. Vi vilde ikke gaa glip af den Lejlighed til at sige hele Verden, at vi var Danske! Og saa vilde vi jo ogsaa gerne hjem! ud! være fri! Længselsfuldt ventede vi i 2 Maaneder paa Svar. Men saa kom det! Jublen var endeløs, da vi endelig fik den Besked, at vore Ansøgninger havde haft det forønskede Resultat. Det var som om en Glædesbølge gik gennem Samfundet og greb alle og den overstrømmende Lykkesfølelse gav sig de forskellige Udtryk. Ja, nu var Tiden inde, nu kunde vi tælle Dagene til vor Frihedstime skulde slaa. Nu skulde vi atter vende hjem, hjem til et Sønderjylland, der snart skulde kaste sine Baand. Dette sidste gjorde vor Lykke og Glæde fuldkommen. Men lange blev de, de sidste Dage før Afrejsen.

Men da saa den store Dag oprandt, da vi sammen med vor gode Kommandant, Major JOHNSON og hans Hustru og vor kære Præst og Frue fejrede vor Afskedsfest i Feltham, og da vi stod færdig til Afmarsch og Kommandanten sagde: »Now you are no longer Prisoners of War, now you are Danish Slesvigers and free men«, da var det som om Brystet skulde sprænges af Lykke og Frihedsfølelse, en Følelse, som kun den kan maale, der har været i en lignende Situation.

Lad mig endnu med et Par Ord minde vor Kommandant. Han var en sjælden forstaaelsesfuld og god Mand, der gjorde alt for at lette os Fangekaarene og havde en levende Interesse for alt, hvad der angik hans Fanger. Vel kunde der komme en Kurre paa Traaden engang imellem, han var jo Kommandant og Ordenens Haandhæver og havde Ordre, som skulde udføres, men jeg ved at tale i alles Navn, naar jeg siger: Aldrig var Feltham saadan bleven et Hjem for Sønderjyderne, hvis en anden Johnson havde været Lejrens Kommandant. Og ligesaa som jeg tror, at de Ord vor Kommandant udtalte ved Afskeden, om at Sønderjyderne vilde

blive savnet i Lejren, saa sikkert ved jeg, at Sønderjyderne vil bevare ham et taknemmeligt Minde.

Man kan ikke tale om Lejren i Feltham uden at mindes de Venner i Danmark, som stod bag ved Arbejdet i Lejren og hver for sig havde sin store Del i Arbejdet.

Den, der først gav Parolen om at samle sønderjydske Krigsfanger i særskilte Lejre, var vor Københavnerfar, Gymnastikdirektør N. H. RASMUSSEN. Med en utrættelig Energi og en Uegennytte uden Lige har han optaget Arbejdet for Fangerne. Han var med allevegne, hvor det galdt Krigsfangerne, og hans bedste Tanker og Arbejdskraft blev i de lange Aar viet dem. Han var Sjælen i al Krigsfangearbejde.

Haand i Haand med ham arbejdede en hel Stab. Der var Fru THOMSEN og Frk. NYGAARD, der sørgede for at hver Fange fik sin Gudmoder (en dansk Dame, der ønskede at korrespondere med en Krigsfange), der var Fru Overretssagfører FRIEDRICHSEN og Frk. FERGO, der pakkede og sendte endeløse Masser af Pakker til Fangerne, særlig i Julen, der var Hr. Boghandler FERGO, Hr. Overretssagfører MANDAL-BERTELSEN og Hr. Direktør BRUN, som sørgede

for at de Penge, der nødvendigvis maatte til, kom ind, og Frk. THALBITZER, der ved en Indsamling skaffede Menigheden i Feltham sine egne Lysestager og Alterkar. Og bagved dem stod en hel Kreds af varmtfølende danske Mænd og Kvinder, som maatte have et Afløb for deres Kærlighed til Sønderjylland og den sønderjydske Sag og som derfor samledes om Arbejdet for de sønderjydske Krigsfanger. Og ogsaa det maatte gøres i al Hemmelighed, paa Trods af Politiforbud og Censur.

Men ogsaa blandt vore Landsmænd i England havde vi mange Venner, som vi ikke vil glemme. Forrest blandt dem staar vor store Velgører, Dronning ALEXANDRA, som følte saa varmt for sine unge Landsmænd og mange Gange har brugt sin Indflydelse til Fordel for Fangerne i Feltham. Men ikke altid maatte hun gøre hvad hun ønskede, flere Gange blev hun hindret i at vise sin Kærlighed til Sønderjyderne. En god Ven havde vi ogsaa i den danske Gesandt i London, Kammerherre GREVEN

KOP-CASTENSKJOLD. — Skibsreder WILLIAM PETERSEN vil blive nævnt med Taknemlighed af mange Sønderjyder. Han har ikke blot givet store Summer til Lejren, men har i flere Tilfælde taget sig af vore Syge, som han skaffede en god Behandling paa et privat Hospital i London. Det vilde føre for vidt at opregne alle de Mænd, der har vist sig som Sønderjydernes Venner, men de vil alle blive omfattet med den dybeste Taknemlighed.

Saa drag da ud du lille Album til alle Feltham'er og væk Minderne hos dem, glade og fornøjelige Minder om Venskab og godt Kammeratskab, men ogsaa triste, mørke Minder om knugende Længsel efter de kære og Friheden. Men et Haab giver jeg Dig med paa Din Vej: knyt de Baand fastere som Samlivet i fremmed Land og Fangenskab, som fælles Sorger og fælles Glæder har slynget om os alle. Vær Du et Led til at holde sammen paa alle dem Skæbnen tilfældig samlede til en stor Familie, saa er Din Mission løst.

FELTHAM-LEJREN

Som man ser den fra Vejen.

Indgangen til Lejren (Portnerboligen).

Lejrkirken.

Promenaden Søndag Morgen.

Gaarden med Forsamlingshuset »YMCA Hut«.

Parti fra Gaarden.

Administrationsbygning (Officerernes Bolig).

PASTOR TROENSEGAARD-HANSEN
OG FAMILJE

Lejrens gode Engel.

Vor Far.

Fruen med sin Søn.

Udenfor Kirkedøren Julemorgen.

Erling.

LEJRENS ADMINISTRATION

Vor Lejrkommandant Oberstløjtnant Johnson

Vice-Kommandant Major Tyer.

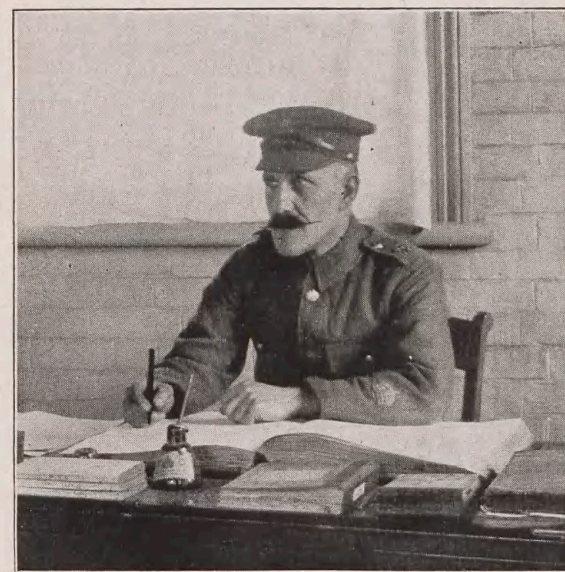
Løjtnant Jones.

Sergeant Chase.

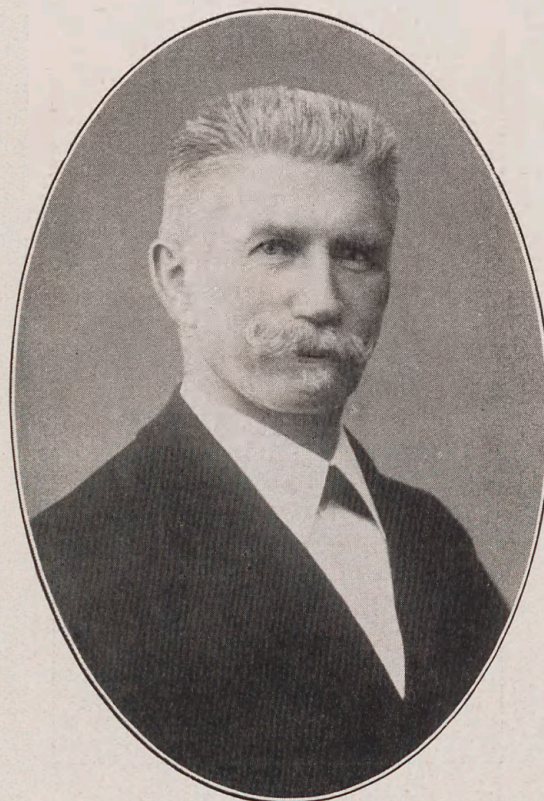

Sergeant Major Mc. Gready.

Quarter-Mester Sergeant Brown.

VORE VENNER I DANMARK

N. H. Rasmussen.

Overretssagfører Mandal Bertelsen.

Direktør Asgar Brun.

Boghandler Fergo.

Fru Thomsen.

Frk. Anna Thalbitzer.

Fru Overretssagfører Friederichsen.

Frk. Fergo.

Frk. Nygaard.

Fangerne fra 1916.

DE FØRSTE HOLD FANGER

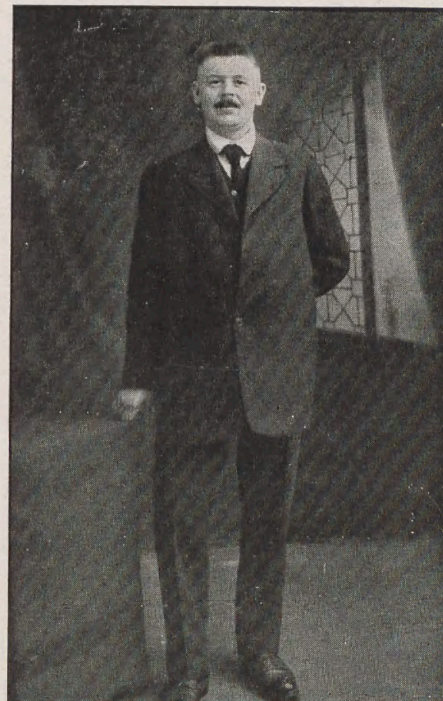

Fangerne fra Foraaret 1917.

VORE LEDERE

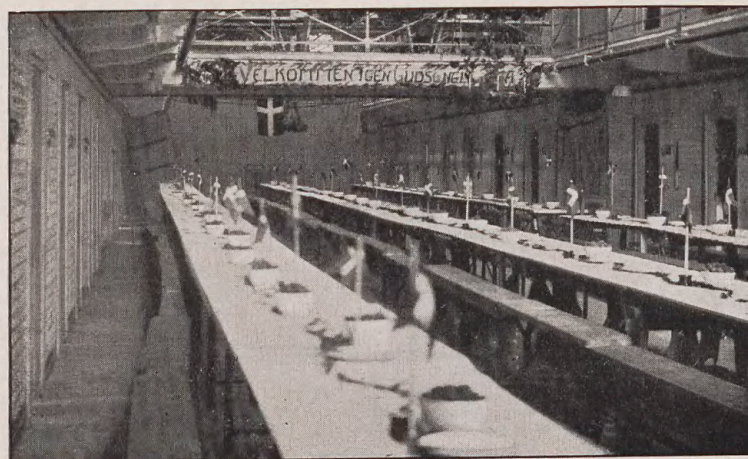
»Bataillon« Leader« Chr. Christensen.

Lejrbestyrelsens valgte Formand Peter Bernsen.

Forsamlingssalen bygges af Fangerne.

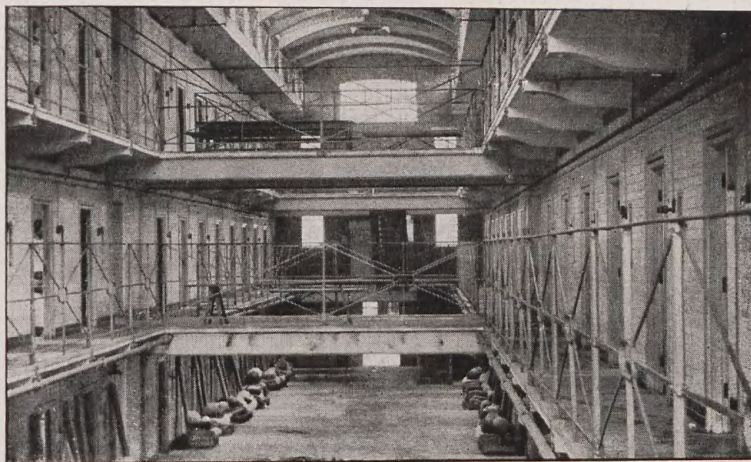
Nybygningen pyntet til Fest.

Forsamlingssalen indvies.

Indvielseshøjtideligheden i Foredragssalen.

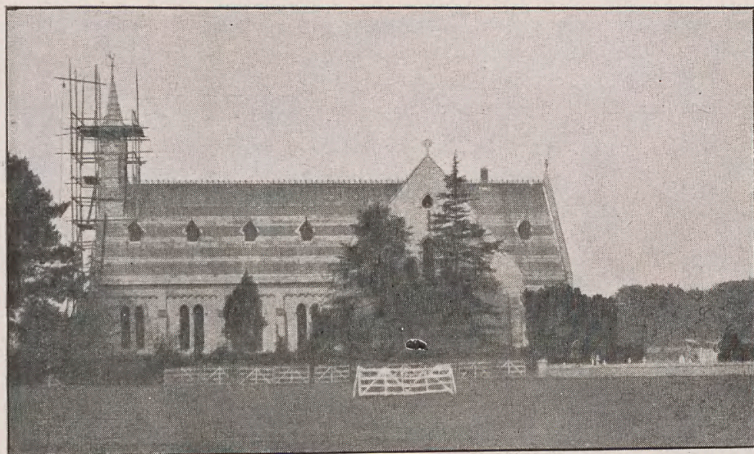

Nybygningens Indre.

VORE FORSAMLINGER

En Søndagsforsamling i Nybygningen.

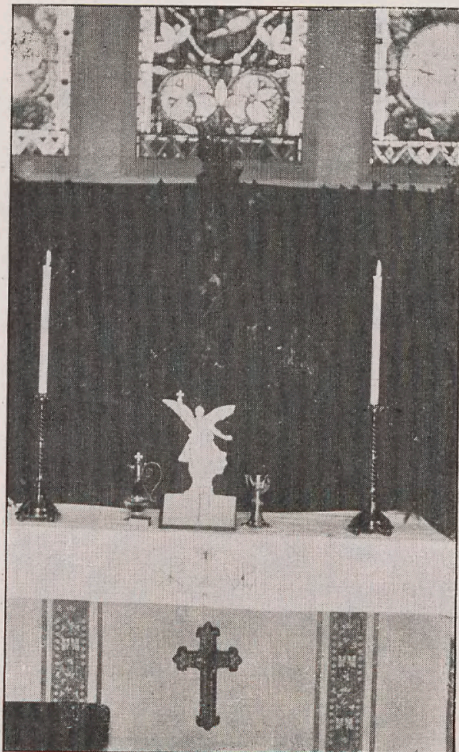

Kirken under Reparation.

VOR KIRKE

Kirkens Indre med Katolikernes Alter.

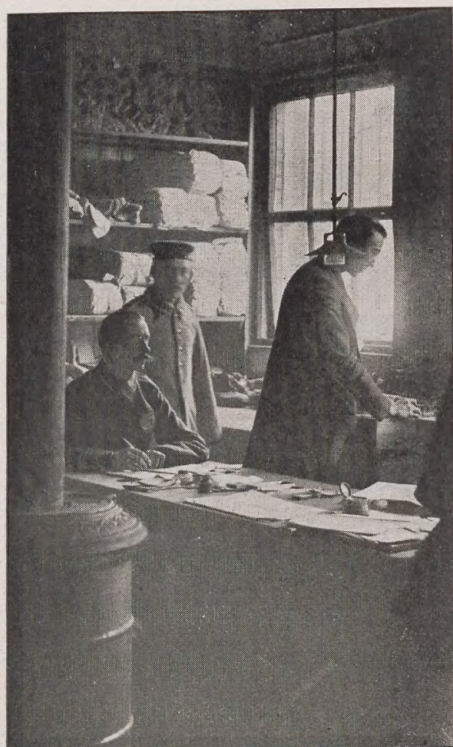

Vort Alter som det først saa ud.

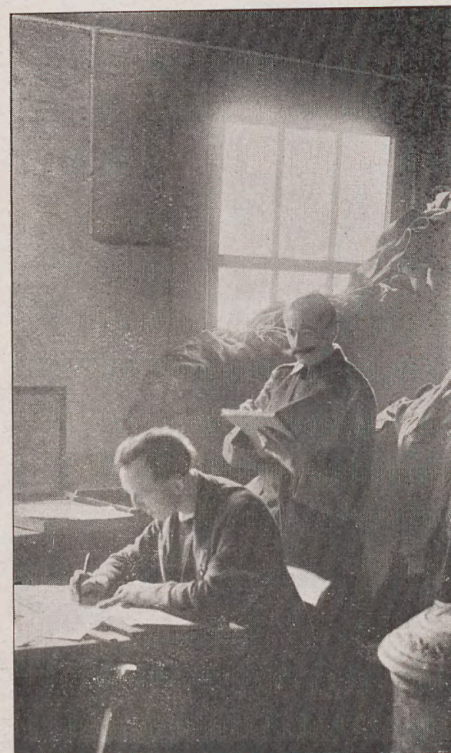

Vor nye Altertavle (malet af Johansen og Beyer; udskaaren af J. Rostgaard-Evald og Lauritz Jørgensen).

LIVET I LEJREN

Beklædningsdepotet.

Beklædningsdepotet »Clothingstores«.

Vort Køkken.

Nogle Sønderjyder ved Kaffebordet i deres »Kabine«.

Et andet Hold ved Kaffen.

VORT TEATER

Polakkerne symboliserer Polens Genopstandelse.

Dekoration og Personer fra »Tordenvejr«.

Personerne fra »Valgerda«.

Personer fra »Fastelavnsgildet«.

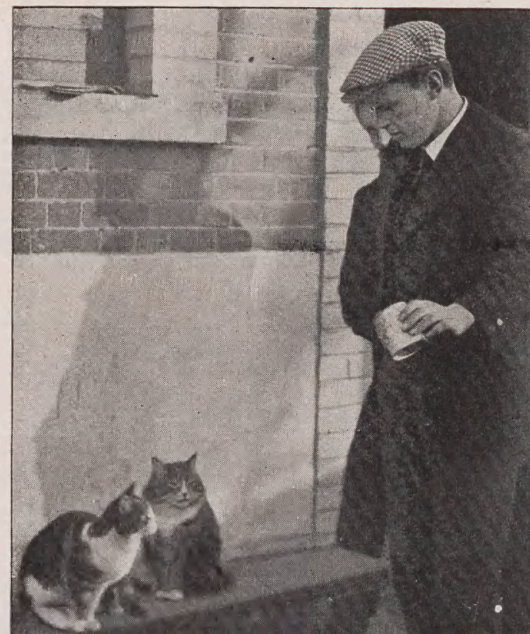
Big and little Willy are burnt.

Per og Kersten i »Fastelavnsgildet«.

Kanin- og Hønsegaard.

Isaak vil ikke ha' Mælk.

VORE HUSDYR

Mygind og hans Katte.

Hønsene fodres.

JUL I LEJREN

Vort Juletræ.

Julegaverne laves.

Juleaften 1918.

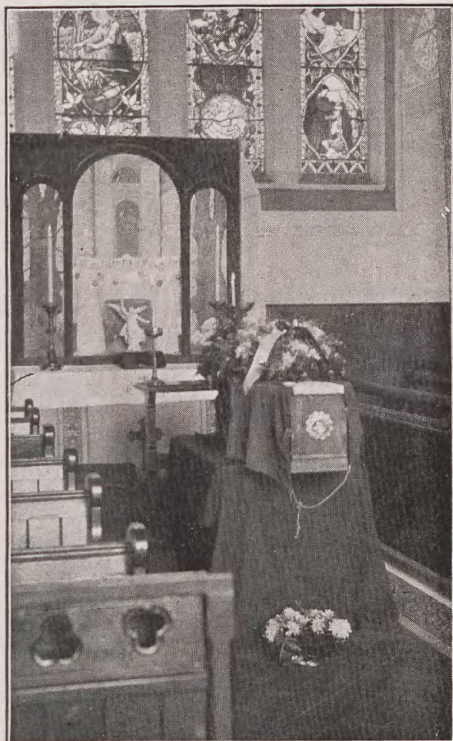

Ole Lukøje bringer en Juleavis.

Julemanden bringer Gaver.

VORE

Christian Lunds Kiste foran Alteret.

Andreas Jacobsens Kiste.

Christian Lunds Grav.

DØDE

Konrad Christensens Kiste foran Alteret.

Konrad Christensens Grav.

Hjemrejsen.

